

DOI: 10.15407/kraieznnavstvo2024.01.021

УДК 94:929Корятович(477)“1331/1414”

Олександр Кравчук (м. Вінниця)

кандидат історичних наук, доцент

Вінницького державного педагогічного

університету імені Михайла Коцюбинського

E-mail: oleksandr.kravchuk@vspu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3504-5041>

Князь Федір Корятович: сторінки біографії

У статті розглядаються сторінки біографії князя Федора Корятовича – представника династії Гедиміновичів. Методологічною основою дослідження стали принципи історичного пізнання (об'єктивність, історизм, системність), загальнонаукові (логічний та історичний), спеціальні історичні методи (історично-біографічний, наративний, проблемно-хронологічний). Висвітлено головні напрямки діяльності князя у Великому князівстві Литовському та Угорському королівстві. Зауважено подільські сторінки біографії князя, зокрема, синьоводську кампанію 1362 р., початок розбудови Подільського князівства. Показано деякі аспекти правління князя на Поділлі, що супроводжувалось становленням феодальних відносин у регіоні, обставини усунення Федора Корятовича від князювання та спроба його повернення на Поділля у 1402 р. У висвітленні діяльності князя Федора Корятовича в Угорському королівстві наголошується на його участі у воєнно-політичних кампаніях короля Сигізмунда I та внесок у розвиток українських земель у складі цієї держави, зокрема, теренів сучасного Закарпаття.

Ключові слова: Федір Корятович, Поділля, Закарпаття, Велике князівство Литовське, Угорське королівство.

Oleksandr Kravchuk

PhD in History, Associate Professor of

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi

State Pedagogical University

E-mail: oleksandr.kravchuk@vspu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3504-5041>

Prince Fedir Koryatovych: biography pages

The article considers the pages of the biography of Prince Fedir Koryatovych, a representative of the Gedyminovych dynasty. The methodological basis of the study was the principles of historical knowledge (objectivity, historicism, systematic), general scientific (logical and historical), special historical methods (historical-biographical, narrative, problem-chronological).

The main areas of activity of the prince in the Grand Duchy of Lithuania and the Kingdom of Hungary are highlighted. The Podil pages of the prince's biography are noted, in particular, the Sinivoda campaign of 1362, the beginning of the development of the Podil principality. Some aspects of the prince's rule in Podillya are shown, which was accompanied by the establishment of feudal relations in the region, the circumstances of Fedir Koryatovych's removal from the principality and his attempt to return to Podillya in 1402. The coverage of Prince Fedir Koryatovych's activities in the Hungarian Kingdom emphasizes his participation in military and political campaigns King Sigismund I and the contribution to the development of Ukrainian lands within this state, in particular, the terrain of modern Transcarpathia.

Key words: Fedir Koryatovych, Podillya, Transcarpathia, Grand Duchy of Lithuania, Hungarian Kingdom.

Князь Федір Корятович є одним із найвідоміших діячів середньовічної історії України, постать якого осмислювалась у народних легендах¹, художній літературі², а також стала об'єктом дослідження істориків. Але у сучасній українській історіографії є небагато досліджень, присвячених безпосередньо постаті князя Федора Корятовича (С. Федака³, Ф. Шабульдо)⁴. Його особистість вивчалась у контексті досліджень із генеалогії династії Гедиміновичів (Л. Войтович⁵, С. Федака⁶), історії Поділля (О. Білецька⁷,

Д. Ващук⁸, С. Гресько⁹, М. Дорош¹⁰, В. Михайловський¹¹, В. Отамановський¹², М. Пашковець¹³, Р. Саввов¹⁴, Б. Черкас¹⁵) та Закарпаття (М. Лучкай (Поп)¹⁶, А. Петров¹⁷, І. Поп¹⁸, В. Олашин і М. Приймич¹⁹, О. Філіппов²⁰). Належне відбиття постать цього діяча знайшла у загальних працях з історії України (М. Грушевський²¹, О. Русина²², Н. Яковенко²³ та ін.).

Мета статті – висвітлити головні аспекти діяльності князя Федора Корятовича на українських землях у 1360-х – 1415 роках.

¹ *Народнь оповѣданя про давнину (исторія Подкарпатскоѣ Руси в переказах)*. Зобрали ученики Береговскоѣ гиназіѣ. Упорядковав и пояснив Корнило Заклинскій професор гиназіѣ в Береговѣ. Пряшев, 1925. С. 26-27, 44-46.

² *Угляренко П.* Плач біля чужої стіни. К., 1984.; *Мачківський М.* Корятовичі. Роман-міф. // Дзвін. 2010. № 9. С. 30-94; № 10. С. 28-84.

³ *Федака С.Д.* «Ми, Федір Корятович, з ласки Божої князь із Мункача ...». Історичний нарис. Ужгород: Карпати, 2017.

⁴ *Шабульдо Ф.М.* Федір Корятович. // *Енциклопедія історії України*. К.: «Наукова думка», 2013. Т. 10. С. 274.

⁵ *Войтович Л.* Княжа доба: портрети еліти. Біла Церква: Видавець Олександр Пшонківський, 2006.; *Войтович Л., Целуйко О.* Правлячі династії Європи. Генеалогічно-хронологічний довідник. Біла Церква: Вид. О.В. Пшонківський, 2008.

⁶ *Федака С.* Федір Корятович: до питання генеалогії // *Наукові записки Богословсько-історичного науково-дослідного центру ім. Архімандрита Василя (Проніна)*. Мукачєво, 2011. № 1. С. 209-217.

⁷ *Білецька О.* Червоногородський повіт Подільської землі наприкінці XIV–XVI ст. // *Міждисциплінарні гуманітарні студії*. Сер. : Історичні науки. 2017. Вип. 3. С. 57-98.

⁸ *Ващук Д.* Подільське князівство у другій половині XIV ст.: особливості правового статусу // *УІЖ*. 2018. № 2. С. 4-19.

⁹ *Гресько С.П.* Історичне Поділля у взаєминах Великого князівства Литовського і Золотої Орди (40-90-ті рр. XIV ст.). // *Записки історичного факультету ОДУ ім. І. І. Мечникова*. Вип. 2. Одеса, 1996. С. 3-6.

¹⁰ *Дорош М.* Битва на Синій Воді 1362 року: правда та домисли. Вінниця, 2009.

¹¹ *Михайловський В.М.* Формування території історичного Поділля у другій половині XIV ст. // *УІЖ*. 2017. № 3. С. 67-82.

¹² *Отамановський В.Д.* Вінниця в XIV – XVII ст. Історичне дослідження. Вінниця: «Континент-прим», 1993.

¹³ *Пашковець М.* З прадавнини в Україні течуть води сині, сині (до 650-ї річниці битви на Синіх Водах). // *Воєнна історія Середньої Наддніпрянщини*. Наук. зб. Матеріали Всеукраїнської наукової військово-історичної конференції 15 березня 2012 р. м. Київ. К., 2012. С. 84-90.

¹⁴ *Саввов Р.В.* Про існування Вінницького уділу в Подільському князівстві // *Вінниччина: минуле та сьогодні*. Краєзнавчі дослідження. Вінниця, 2009. С. 184-189.

¹⁵ *Черкас Б.* Подільське князівство і «ногаєві» татари: боротьба за Придністров'я (1374–1380). // *Україна в Центрально-Східній Європі*. 2015. Вип. 15. С. 68-72.

¹⁶ *Лучкай М.* Історія карпатських русинів церковна і світська (давня і нова аж по наш час). Ужгород, 2000. Т. II. С. 126-131.

¹⁷ *Петровъ А.* Древнѣйшія грамоты по исторіи карпаторусской церкви и ієрархіи 1391-1498 г. Прага, 1930.

¹⁸ *Поп И.* Энциклопедия Подкарпатской Руси. Ужгород: ПП «Повч Р. М.», 2006.

¹⁹ *Олашин В., Приймич М.* Пам'ятник князю Корятовичу Ф. // *Звід пам'яток історії та культури України*. Закарпатська область. К., 2017. С. 300-301.

²⁰ *Філіппов О.* Князь Федір Корятович мав герб угорського короля. // *Студії з архівної справим та документознавства*. К., 2006. Т. 14. С. 35-37.

²¹ *Грушевський М.* Історія України-Руси. К., 1993. Т. 4. С. 79-94, 141, 166, 170-172.

²² *Русина О.В.* Україна під татарами і Литвою. К.: Альтернативи, 1998.

²³ *Яковенко Н.* Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України. К.: Критика, 2006.

Федір (Теодор) (? – 1415) був сином Корята Гедиміновича (1306-1365), із 1329 р. – князя м. Новогрудок (нині – Білорусь)²⁴, який за віросповіданням був православним²⁵. Ім'я матері Федора залишається невідомим. За припущеннями вчених, він народився 1336/1340 або бл. 1345 у Новогрудку²⁶. У Федора були брати Костянтин, Юрій, Олександр, Дмитро, Борис, Лев-Гліб, Семен, Василь та сестра Анастасія²⁷.

У 1353 р. або між 1360-1370 рр.²⁸ Федір одружився з Ольгою (? – 1418), донькою бана Боснії Стефана Котроманіча. Її рідною сестрою була Єлизавета (? – 1387), з 1353 р. дружина Людовіка д'Анжу (1326-1382) – короля Угорщини (1342-1382), Польщі, Галичини і Володимирії (1370-1382)²⁹. У родині Федора був син Жедевід-Іван та доньки Анна і Марія³⁰. За іншими відомостями, у другій половині 1390-х рр. одружився з Валгою, донькою Драга, воєводи Марамороша³¹.

Федір Корятович був одним із 59 онуків Гедиміна. Велика кількість представників правля-

чої династії у Литві стала одним із чинників її експансії, у тому числі, на сучасне Поділля³². У значенні «Країна долин» перша згадка про регіон стосується 1301-1302 рр., коли онук Ногая Каракісек відторгнув ці території від Галицько-Волинської держави³³.

Корятовичі з'являються в українських землях із початком боротьби Любарта за спадщину Галицько-Волинського князівства. Звернення до Литви як до «єдиного природного союзника» з боку Любарта було логічним³⁴ і, зокрема, проявилось у його союзі з Корятовичами. Можливо, це пояснюється тим, що Любарт і Корят були синами Гедиміна від однієї матері – представниці династії Рюриковичів – Сви³⁵.

Дослідники відносять прихід Корятовичів на Західне (Галицьке) Поділля до 1341³⁶ або 1343-1344 рр.³⁷. Вони отримали уділи від Любарта як його нові васали³⁸. Зокрема, Олександр здобув Теревовельську волость, Костянтин – Брацлав³⁹. На початку 1350-х рр. Юрій згадується як любарський князь на Волині. Тоді ж

²⁴Линник М. Князь Карыят і Карыятавічы ў гістраычным пісьменстве Беларусі // Сін'юводська битва 1362 року і утвердження Коріатовичів на Поділлі – могутній поштовх до розвитку та європейської інтеграції краю: Матеріали міжнародної наукової конференції, м. Вінниця, 24 листопада 2017 р. Вінниця, 2017. С. 43-44.

²⁵Грушевський М. Історія України-Руси. К., 1993. Т. 4. С. 95.

²⁶Шабульдо Ф. М. Федір Корятович. // Енциклопедія історії України. К.: «Наукова думка», 2013. Т. 10. С. 274.; Федака С. Д. «Ми, Федір Корятович, з ласки Божої князь із Мункача ...». Історичний нарис. Ужгород: Карпати, 2017. С. 21.; Олашин В., Приймич М. Пам'ятник князю Корятовичу Ф., 1996 (мист.). // Звід пам'яток історії та культури України. Закарпатська область. К., 2017. С. 300-301.

²⁷Войтович Л. Княжа доба: портрети еліти. Біла Церква: Видавець Олександр Пшонківський, 2006. С. 675.

²⁸Там само. С. 673.

²⁹Войтович Л., Целуйко О. Правлячі династії Європи. Генеалогічно-хронологічний довідник. Біла Церква: Вид. О. В. Пшонківський, 2008. С. 168, 257, 12.

³⁰Войтович Л. Княжа доба на Русі: портрети еліти. Біла Церква: Видавець Олександр Пшонківський, 2006. С. 675-676.

³¹Шабульдо Ф. М. Федір Корятович // Енциклопедія історії України. К., 2013. Т. 10. С. 274.

³²Михайловський В. М. Формування території історичного Поділля у другій половині XIV ст. // УІЖ. 2017. № 3. С. 72.

³³Дашкевич Я. Степові держави на Поділлі та в західному Причорномор'ї як проблема історії України XIV ст. // Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині. Львів, 2006. Вип. 10. С. 113.

³⁴Войтович Л. Боротьба за спадщину Романовичів (1340-1434): між стереотипами та історичною правдою. // Княжа доба: історія і культура. 2018. Вип. 12. С. 130.

³⁵Войтович Л. Княжа доба: портрети еліти. Біла Церква: Видавець Олександр Пшонківський, 2006. С. 40.

³⁶Войтович Л. Боротьба за спадщину Романовичів (1340-1434): між стереотипами та історичною правдою. С. 127-128.

³⁷Гресько С. П. Історичне Поділля у взаєминах Великого князівства Литовського і Золотої Орди (40-90-ті рр. XIV ст.). С. 3.

³⁸Войтович Л. Боротьба за спадщину Романовичів (1340-1434): між стереотипами та історичною правдою. С. 127.

³⁹Войтович Л. Княжа доба: портрети еліти. Біла Церква: Видавець Олександр Пшонківський, 2006. С. 670.

Дмитро – отримав замок на р. Бобрка⁴⁰. Враховуючи те, що згодом Федір Корятівич користувався традиційним гербом Волині із зображенням Св. Юрія Змієборця⁴¹, можна припустити, що й він отримав певні володіння від Любарта.

Подальше розширення володінь Корятівичів на українських землях уможливила інкорпорація Великим князівством Литовським низки територій колишньої держави Рюриківичів, здійсненої у контексті проголошеної Ольгердом у 1358 р. програми політичного об'єднання Русі⁴². Серед об'єктів литовської експансії було Поділля, яке на початку 1360-х рр. належало до найбільш постраждалих від епідемії чуми регіонів⁴³, що стало одним із детонаторів змін у політичній та економічній картині регіону. Також сталася зміна клімату, різко похолодало, був масовий голод серед населення⁴⁴.

Під час послаблення Золотої Орди, у битві біля р. Сині Води у вересні 1362 р. відбулось вирішальне зіткнення загонів Ольгерда і татар. Джерела не вказують конкретні імена Корятівичів – учасників битви. На думку Ф. Шабульдо, серед них був Федір Корятівич⁴⁵. Дислокація місця битви залишається дискусійною⁴⁶. М. Лучкай вказував, що Синьоводська битва відбулась на Поділлі⁴⁷. Частина сучасних істо-

риків конкретизують її місце біля річки Снивода (в районі сучасного села Уланів Вінницької області)⁴⁸. На думку інших істориків, Синя Вода – це сучасна р. Синюха⁴⁹.

Не вказує конкретного місця битви і М. Стрийковський, а за ним і Ф. Софонович⁵⁰. М. Стрийковський повідомив окремі подробиці пересування війська Ольгерда до місця битви: «І коли вони, минувши Канів і Черкаси, дійшли до урочища, то побачили в полі велику татарську орду з трьома ханами [на чолі], поділену на три загони. Один загін вів Кутлубах-солтан, другий очолював Качибей-Гірей, а третім командував Дімейтер-солтан»⁵¹. Б. Черкас вважає, що це були Кутлук Бугі, Янджи-бей та Темирез (Темеря) – правителі Подільського улусу (улусу Курумиши). На думку дослідника, Темирез (Темеря) трансформувалось у Митрій- Демитрій⁵².

М. Стрийковський залишив опис битви: «Ольгерд, побачивши, що татари готові до бою, вишикував своїх воїнів у шість вигнутих загонів, забезпечив їх на чолі та з боків так, щоб татари у звичайних сутичках не могли їх оточити та обстріляти стрілами. Татари з шаленою люттю розпочали бій, засипавши литвинів густим залізним градом із луків, але завдали їм мало втрат у зв'язку з правильним шикуванням [військ]

⁴⁰ Там само. С. 668.; *Войтович Л.* Боротьба за спадщину Романовичів (1340-1434): між стереотипами та історичною правдою. С. 127-128.

⁴¹ *Олашин В., Приймич М.* Пам'ятник князю Корятівичу Ф., 1996 (мист.) // Звід пам'яток історії та культури України. Закарпатська область. К., 2017. С. 300-301.

⁴² *Шабульдо Ф.М.* Битва біля Синіх Вод 1362 р.: маловідомі та незнані аспекти // УІЖ. 1996. № 2. С. 4.

⁴³ *Хайдаров Т.Ф.* Епидемия чумы в XIII-XIV веках и ее последствия // Эпидемии и природные катаклизмы в Золотой Орде и на сопредельных территориях (XIII-XIV вв.). Сб. научн. ст. Казань: Ин-т истории им. Ш. Марджани АН РТ, 2018. С. 53.

⁴⁴ *Хайдаров Т.Ф.* Епидемия чумы в XIII-XIV веках и ее последствия... С. 58.

⁴⁵ *Шабульдо Ф.М.* Битва біля Синіх Вод 1362 р.: маловідомі та незнані аспекти // УІЖ. 1996. № 2. С. 11.

⁴⁶ *Баженев Л.В.* Синьоводська битва 1362 року: дискусійні версії // Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Історичні науки. Кам'янець-Подільський, 2015. Вип. 8. С. 25-31; *Романюк І.М., Рогозовська А.В.* Битва на Синіх Водах: історіографія проблеми // Наукові записи Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського. Серія: Історія. Вінниця, 2011. Вип. 19. С. 274-277.

⁴⁷ *Лучкай М.* Історія карпатських русинів церковна і світська (давня і нова аж по наш час). Ужгород, 2000. Т. II. С. 138.

⁴⁸ *Дорош М.* Битва на Синій Воді 1362 року: правда та домисли. Вінниця, 2009. С. 77, 78, 88, 125; *Пашиковець М.* З прадавнини в Україні течуть води сині, сині. (до 650-ї річниці битви на Синіх Водах) // Воєнна історія Середньої Наддніпрянщини. Наук. зб. Матеріали Всеукраїнської наукової військово-історичної конференції 15 березня 2012 р. м. Київ. К., 2012. 86-87.

⁴⁹ *Козир І.* Синьоводська битва 1362 року у світлі археологічних джерел // Воєнна історія Північного Причорномор'я та Таврії. Зб. наук. пр. К., 2011. С. 58.

⁵⁰ *Софонович Ф.* Хроніка з літописців стародавніх. К.: Наук. думка, 1992. С. 177.

⁵¹ *Стрийковський М.* Літопис польський, литовський, жмудський і всієї Русі. Львів, 2011. С. 480.

⁵² *Черкас Б.* Подільське князівство... С. 71-72.

та швидким маневруванням. А литвини з русичами з шаблями та списами наскочили на них і в рукопашному бою прорвали лобові частини, новгородці й корятовичі наскочили з боків і довгими списами скидали їх із сідел, наче вітер снопи в бурю. [Татари] не змогли довше втримати натиску литвинів у центрі й змішалися та, перелякані, почали втікати в розлогі степи»⁵³. Далі, за М. Стрийковським, «з перемогою повернулися на Поділля, де в той час також жили татари, підкоривши та поневоливши русичів. Їх Ольгерд теж легко розгромив та прогнав з Подільського краю ...». Розділивши своє військо на дві частини, Ольгерд одну з них «залишив на Поділлі на чолі зі своїми небожами, новгородськими князями Корятовичами – Олександром, Костянтином, Федором і Юрієм, і під їхню владу віддав усі суміжні з Поділлям руські землі, бо вони добре прислужилися у тій татарській війні»⁵⁴. Про надання Поділля зазначеним князям згадують і літописи, зокрема, Супрасльський⁵⁵.

Синьоводська битва стала першою великою поразкою золотоординських військ⁵⁶. Татари змушені були поспішно відступати на 300 км південніше – до своєї степової столиці – Торговиці, розташованої в районі р. Синюхи в сучасній Кіровоградській області⁵⁷. Надалі їх фіксували у Придністров'ї та Буджаку⁵⁸.

Внаслідок походу литовців було захоплено північно-західне Поділля⁵⁹, що визначило його геополітичну переорієнтацію зі Сходу на Захід⁶⁰. Південна територія розселення східних слов'ян знову потягнулася до західноєвропейської цивілізації⁶¹. Було створено Подільське князівство (63 тис. кв. км.)⁶², що охоплювало майже всю сучасну Вінницьку область, південні частини Хмельницької й Тернопільської областей, північну частину Одеської області⁶³.

Корятовичі «започаткували нову добу в історії» Поділля⁶⁴. Край було поділено між братами і в окремі періоди двоє найстарших обіймали провідні ролі в управлінні. У 1362-1374 рр. на Поділлі князували Юрій і Олександр, у 1374-1380 рр. – Олександр і Борис, у першій половині 1380-х рр. – Борис і Костянтин, у другій половині 1380-х – 1391 рр. – Костянтин⁶⁵ і Федір, у 1391-1393 рр. – Федір і Василь. О. Білецька інститут спільного правління братів розглядає як показник їх політичної слабкості⁶⁶. В. Михайловський припустив можливе наслідування у подільській системі управління тривалої співпраці Ольгерда та його брата Кейстута⁶⁷. Власне інститут співправління у новому великому князівстві був неминучим, адже, за спостереженням М. Грушевського, «в слабо залюдненім, з усіх боків zagrożенім Поділлі бути полишеним власним силам було особливо тяжко»⁶⁸.

⁵³ Стрийковський М. Літопис польський, литовський, жмудський і всієї Русі. Львів, 2011. С. 480-481.

⁵⁴ Там само. С. 481.

⁵⁵ Полное собрание русских летописей. М.: Изд-во «Наука», 1980. Т. 35. Летописи белорусско-литовские. С. 66.

⁵⁶ Козир І. Синьоводська битва 1362 року у світлі археологічних джерел // Воєнна історія Північного Причорномор'я та Таврії. Зб. наук. пр. К., 2011. С. 54.

⁵⁷ Пашковець М. З прадавнини в Україні течуть води сині, сині... С. 86-87.

⁵⁸ Черкас Б. Подільське князівство... С. 72.

⁵⁹ Дашкевич Я. Степові держави на Поділлі та в західному Причорномор'ї як проблема історії України XIV ст. С. 115.

⁶⁰ Моця О. П. Синьоводська битва та її наслідки в контексті історії середньовічної Європи // УІЖ. 2012. № 2. С. 6.

⁶¹ Там само. С. 10.

⁶² Норкус З. Непроголошена імперія: Велике князівство Литовське з погляду порівняльно-історичної соціології імперії. К.: Критика, 2016. С. 288.

⁶³ Михайловський В. М. Поділля // Енциклопедія історія України. К., 2021. Додатковий том. Кн. 1. С. 435.

⁶⁴ Білецька О. В. Грамоти подільських князів Корятовичів як джерела до вивчення історії Поділля XIV ст. // Записки історичного факультету. Одеса, 2002. Вип. 12. С. 419.

⁶⁵ Энциклопедия Вялікага княства Літоўскага. Т. 2. Мінск, 2007. С. 66.

⁶⁶ Білецька О. Червоногородський повіт Подільської землі наприкінці XIV – XVI ст. // Міждисциплінарні гуманітарні студії. Сер. : Історичні науки. 2017. Вип. 3. С. 63.

⁶⁷ Михайловський В. Формування території історичного Поділля у другій половині XIV ст. // УІЖ. 2017. № 3. С. 80.

Серед перших заходів Корятівичів на Поділлі була реорганізація управління. У Гедиміновичів була відпрацьована система поширення влади. Вона полягала у зміні правлячої династії за посередництвом шлюбів чи договірних умов та збереження всього управлінського апарату. «На Поділлі адміністративний апарат був змодельований під ординську» систему. Корятівичі «ввійшли у приязнь» з отаманами, почали боронити Поділля від татар, припинивши давати данину баскакам⁶⁹. Прикметно, що при поясненні слова отаман згадуються тюркське «ата» (батько)⁷⁰ або «одамон» (пастух, управитель)⁷¹. За М. Лучкаєм, Корятівичі частково поновили «багато давніх і татарами зруйнованих міст ...»⁷². Вони були центрами 14 повітів князівства⁷³. Мережа міст «формувався вздовж річок басейну Південного Бугу (Меджибіж, Божський (Летичів), Хмільник, Вінниця, Брацлав, Сокилець), у західній частині краю (Червоногород (знаходився біля сучасного с. Нирків Заліщицького району Тернопільської області⁷⁴), Теревовля, Скала, Кам'янець) та сході (Звенигород, Черкаси)»⁷⁵. У містах від імені Корятівичів управляли їхні намісники – воєводи⁷⁶. Запровадження цих посад

означало певні зміни у системі управління. Засновувались і інші населені пункти. Загалом, В. Михайловський наводить відомості про 671 подільський топонім другої половини XIV – початку XVI ст.⁷⁷.

М. Стрийковський згадує про участь Федора Корятівича у заснуванні Кам'янця-Подільського⁷⁸. Це чи не єдина згадка про тодішню діяльність князя Федора Корятівича, який, за припущенням Ю. Сіцінського, очолював Червоногородську округу Подільського князівства⁷⁹. Після Синьоводської битви князь Федір Корятівич не довго перебував у краї. Після смерті Корятівича у 1365 р. місцева «шляхта покликала на Новгородське князівство його сина Федора за згодою його дядька, великого литовського князя Ольгерда»⁸⁰. На думку деяких істориків, у 1360-х–1380-х рр. Федір Корятівич зберіг за собою дрібний уділ у Новоградівській землі, а також був Гомельським князем⁸¹, а за іншими відомостями в 1360-1370-х рр. жив в Угорщині, де отримав від короля Людовіка м. Мукачів⁸². С. Федака стверджував, що ще Корят у 1354 р. отримав мукачівське володіння від короля Людовіка⁸³. З імовірним перебуванням князя Федора на Закарпатті

⁶⁸ Грушевський М. Історія України-Руси. К., 1993. Т. 4. С. 92.

⁶⁹ Черкас Б. Подільське князівство... С. 68-69.

⁷⁰ Петровський В.В., Радченко Л.О., Семененко В.І. Історія України: Неупереджений погляд: Факти. Міфи. Коментарі. Х.: ВД «Школа», 2007. С. 89.

⁷¹ Русина О.В. Україна під татарами і Литвою. К.: «Альтернативи», 1998. С. 61.

⁷² Лучкай М. Історія карпатських русинів церковна і світська (давня і нова аж по наш час). Ужгород, 2000. Т. II. С. 138.

⁷³ Михайловський В.М. Формування території історичного Поділля у другій половині XIV ст. // УІЖ. 2017. № 3. С. 81.

⁷⁴ Білецька О. Червоногородський повіт Подільської землі наприкінці XIV–XVI ст. С. 57.

⁷⁵ Михайловський В.М. Формування території історичного Поділля у другій половині XIV ст. // УІЖ. 2017. № 3. С. 81.

⁷⁶ Ващук Д. Подільське князівство у другій половині XIV ст.: особливості правового статусу // УІЖ. 2018. № 2. С. 9.

⁷⁷ Михайловський В. Історія, мова, географія: топоніми середньовічного Поділля. К.: Темпора, 2021. С. 123.

⁷⁸ Стрийковський М. Літопис польський, литовський, жмудський і всієї Русі. Львів, 2011. С. 481-482.

⁷⁹ Сіцінський Ю. Поділля під владою Литви. Кам'янець-Подільський, 2009. С. 51.

⁸⁰ Войтович Л. Княжа доба на Русі. Портрети еліти. Біла Церква: Видавець Олександр Пшонківський, 2006. С. 614.; Стрийковський М. Літопис польський, литовський, жмудський і всієї Русі. Львів, 2011. С. 482.

⁸¹ *Енциклопедія Вялікага княства Літоўскага*. Т. 2. Мінск, 2007. С. 66, 358; Ліннік М. Князь Карыят і Карыятавічы ў гістраычным пісьменстве Беларусі // Синьоводська битва 1362 року і утвердження Корятівичів на Поділлі – могутній поштовх до розвитку та європейської інтеграції краю: Матеріали міжнародної наукової конференції, м. Вінниця, 24 листопада 2017 р. Вінниця, 2017. С. 44.; Пилипчук Я. В. Хан Джанибек і князь Любаргас-Дмитрий. // *Золотоордынское обозрение*. 2013. № 2. С. 83.

⁸² *Енциклопедія Вялікага княства Літоўскага*. Мінск, 2007. Т. 2. С. 66.

⁸³ Федака С. Федір Корятівич: до питання генеалогії. // Наукові записки Богословсько-історичного науково-дослідного центру ім. Архімандрита Василя (Проніна). Мукачево, 2011. № 1. С. 209.

найбільше дискусій спостерігається у контексті дискусій про автентичність його грамоти мукачівському монастирю від 8 березня 1360 р. Значна частина науковців вважають її фальсифікатом. Окремі вчені висловлювали думку про можливе існування грамоти, початковий текст якої міг бути підготовлений кирилицею і який згодом було перекладено латиною⁸⁴.

На Поділлі князь Федір повернувся приблизно у 1386 р.⁸⁵. Прикметно, що тоді ж, у 1386 р. він втратив володіння у м. Новогрудок, де став князувати Корибут⁸⁶. На той час загинули його старші брати, то ж він став співправителем Костянтина, а згодом правив із молодшим братом князем Василем. Титул, який використовував князь Федір – «Божою милістю дідич і господар Подільської землі»⁸⁷.

На той час, власне, після Кревської унії 1385 р. становище Корятовичів ускладнилось⁸⁸. Головою польсько-литовської держави став Владислав II Ягайло. Йому, за відомостями видання «Енциклопедія Вялікага княства Літоўскага», Федір Корятович відразу приніс присягну вірності⁸⁹. Згідно досліджень сучасних українських істориків, князь Федір залишився вірним присязі угорському королю, з яким його пов'язували родинні відносини. Рідна сестра Корята – Алдона була дружиною польського короля Казимира III, доводилась прабабцею Сигізмунда I,

короля Угорщини (1387-1437)⁹⁰. Крім того, із 1385 р. дружиною Сигізмунда I була Марія, королева Угорщини (1382-1385), королева Галичини і Володимирії, племінниця дружини Федора Коріатовича, донька її сестри – Єлизавети і Людовіка д'Анжу – короля Угорщини (1342-1382), Польщі, Галичини і Володимирії. Їх другою донькою була Ядвіга, дружина Владислава II Ягайла⁹¹.

Спочатку, в умовах боротьби Вітовта з Владиславом II Ягайлом за великокнязівський литовський трон, влада Корятовичів залишалась відносно стабільною. Серед вищих урядовців краю за князя Федора були подільський староста Немиря Бакотський, кам'янецький воєвода Павло Слупич, смотрицький воєвода Михайло Прочович⁹².

Правління Федора на Поділлі супроводжувалось подальшим становленням феодальних відносин у краї та розвитком станового устрою⁹³. Зокрема, відомі грамоти князів Костянтина і Федора про надання земельних володінь пану Немирі – замку Бакоти (19 вересня 1388 р.), грамоти князя Федора про підтвердження земельного дарування панові Гриньку на м. Сокилець (20 червня 1391 р.)⁹⁴, надання Бедришку у Червоногородському повіті на Поділлі чотирьох сіл – Сатермінці, Олехівці, Климинці, Супронківці (1 липня 1392 р.) та ін.⁹⁵. Загалом, як відзначив

⁸⁴ *Войтович Л.* Живий образ князя Федора Корятовича. Федак С. «Ми, Федір Корятович, з ласки Божої, князь із Мункача ...». Історичний нарис. Ужгород: Всеукраїнське державне видавництво «Карпати», 2017. 136 с. // *Княжа доба: історія і культура.* 2018. Вип. 12. С. 212.

⁸⁵ *Войтович Л.* Княжа доба на Русі. Портрети еліти. Біла Церква: Видавець Олександр Пшонківський, 2006. С. 675.

⁸⁶ *Енциклопедія Вялікага княства Літоўскага.* Т. 2. Мінск, 2007. С. 358.

⁸⁷ *Федака С.Д.* «Ми, Федір Корятович, з ласки Божої князь із Мункача ...»: історичний нарис. Ужгород: Карпати, 2017. С. 47.

⁸⁸ *Олашин В., Приймич М.* Пам'ятник князю Корятовичу Ф., 1996 (мист.). // *Звід пам'яток історії та культури України.* Закарпатська область. К., 2017. С. 300-301.

⁸⁹ *Енциклопедія Вялікага княства Літоўскага.* Т. 2. Мінск, 2007. С. 66.

⁹⁰ *Михайловський В.М.* Васальні стосунки князів Коріатовичів із казимиром III та Людви́ком Угорським // *УІЖ.* 2010. № 4. С. 10; *Офіцинський Р.А.* Сталеві нерви тореадора ... Україна. 2009-2014. Ужгород: Гражда, 2014. С. 168.

⁹¹ *Войтович Л., Целуйко О.* Правлячі династії Європи. Генеалогічно-хронологічний довідник. Біла Церква: Вид. О. В. Пшонківський, 2008. С. 168, 257, 12.

⁹² *Шабульдо Ф.М.* Землі Юго-Западної Русі в составе Великого княжества Литовского. К.: Наукова думка, 1987. С. 87.

⁹³ *Отамановський В.Д.* Вінниця в XIV–XVII ст. Історичне дослідження. Вінниця: «Континент-прим», 1993. С. 87.

⁹⁴ *Ващук Д.* Подільське князівство у другій половині XIV ст.: особливості правового статусу // *УІЖ.* 2018. № 2. С. 9-10.

⁹⁵ *Білецька О.В.* Грамоти подільських князів Коріатовичів як джерела до вивчення історії Поділля XIV ст. // *Записки історичного факультету.* Одеса, 2002. Вип. 12. С. 419.

В. Отамановський, Коріатовичі, «відповідно до литовського державно-феодалного права, вважали, що вся земля в князівстві належить князеві як його володареві; князь може залишити землю давнім володільцям або відібрати та передати іншим»⁹⁶.

За припущенням вчених, Федір Корятювич карбував власну монету⁹⁷ – срібний денарій⁹⁸ «із зображенням особистого княжого знаку ... – подвійного хреста з розсіченими кінцями, який проростає з фігури, схожої на літеру М»⁹⁹. Його брат Костянтин Корятювич карбував так званий «подільський півгрош»¹⁰⁰. Карбування монети є показником розвитку торгівлі¹⁰¹, подолання економічних наслідків монгольського ярма та свідчення росту державного статусу молодого князівства¹⁰².

Перемога Вітовта у боротьбі за владу у Литві різко погіршила становище Корятювичів, оскільки вони не підтримували Владислава II Ягайла і не були на боці Вітовта. Виборовши великокнязівський престол Литви, Вітовт розпочав зміцнення центрального уряду і обмеження влади удільних князів¹⁰³. Гедиміновичі, незгодні з такою політикою, сформували коаліцію проти Вітовта. До неї увійшли Федір, київський князь Володимир Ольгердович, сіверський князь Дмитро-Корибут Ольгердович, вітебський князь

Свидригайло Ольгердович. Також князя Федора підтримував господар Молдови Роман, який був у шлюбі з його сестрою Анастасією¹⁰⁴. Вітовт поставив перед князями вимогу визнати його повноваження, скласти присягу на вірність і надіслати певну данину з їх володінь. Князі відмовились¹⁰⁵. У відповідь великий князь організував низку походів проти удільних князів, зокрема, восени 1393 р. рушив на повторне завоювання Поділля. Його військо було посилено польськими підрозділами та гарматами¹⁰⁶.

Федір Корятювич готував князівство до оборони. Він зміцнив гарнізони подільських фортець прибулими молдавськими та угорськими загонами. Князь сподівався, що досить потужні замки витримають облогу військ Вітовта і тому, залишивши Поділля на воєводу Нестиса, виїхав до Угорщини, сподіваючись здобути більшу допомогу в короля Сигізмунда I¹⁰⁷. Прикметно, що до двору цього короля тоді ж рушили позбавлені своїх володінь князі Федір Любартович і Свидригайло¹⁰⁸.

Тим часом, Вітовт почав захоплювати Поділля із його східних кордонів. Послідовно впали такі міста, як Брацлав, Сокилець, Кам'янець, Смотрич, Скала та інші. Згадуючи про взяття Брацлава, Ю. Сіцінський відзначив спустошення його околиць¹⁰⁹. Швидко опанування подільських

⁹⁶ *Отамановський В.Д.* Вінниця в XIV–XVII ст. Історичне дослідження. Вінниця: «Континент-прим», 1993. С. 115.

⁹⁷ *Погорілець О., Саввов Р.* Монета подільського князя Костянтина // *Нумізматика*. 2004. № 3. С. 28.

⁹⁸ *Бакалець О.* «Подольські полугрошки» Костянтина Коріатовича кінця XIV ст. в скарбах Поділля: топографія знахідок. // *Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики*. 2019. Ч. 29-30. С. 133.

⁹⁹ *Федака С.Д.* «Ми, Федір Корятювич, з ласки Божої князь із Мункача ...». Історичний нарис. Ужгород: Карпати, 2017. С. 46.

¹⁰⁰ *Ващук Д.* Подільське князівство у другій половині XIV ст.: особливості правового статусу // *УІЖ*. 2018. № 2. С. 12.

¹⁰¹ *Михайловський В.М.* Формування території історичного Поділля у другій половині XIV ст. // *УІЖ*. 2017. № 3. С. 77.

¹⁰² *Погорілець О.Г., Саввов Р.В.* Вірменський вплив на карбування монети Подільського князівства (II пол. XIV ст.) // *Матеріали XII Подільської історико-краєзнавчої конференції*. Кам'янець-Подільський, 2007. Т. 1. С. 228.

¹⁰³ *Ващук Д.* Подільське князівство у другій половині XIV ст.: особливості правового статусу // *УІЖ*. 2018. № 2. С. 17.

¹⁰⁴ *Войтович Л.* Княжа доба на Русі. Портрети еліти. Біла Церква: Видавель Олександр Пшонківський, 2006. С. 673.

¹⁰⁵ *Яковенко Н.* Володимир Ольгердович // *Історія України в особах: IX–XVIII ст.* К., 1993. С. 146.

¹⁰⁶ *Шабуньдо Ф.М.* Землі Юго-Западной Руси в составе Великого княжества Литовского. К.: Наукова думка, 1987. С. 139-140.

¹⁰⁷ *Pop I.* Podkarpacká Rus. Osobnosti její historie, vědy a kultury. Praha: Libri, 2008. S. 138.

¹⁰⁸ *Русина О.В.* Федір Любартович // *Енциклопедія історії України*. К., 2013. Т. 10. С. 274.

¹⁰⁹ *Приходы и церкви Подольской епархии*. Под ред. священника Е. Сецинского. Біла Церква, 2009. С. 105.

замків дослідники пов'язують із використанням військом Вітовта гармат¹¹⁰.

За переказами, разом із князем Федором до Угорського королівства, а саме на Закарпаття, що тоді перебувало у складі цієї держави, переселилось до 40 тис. українців. За словами М. Грушевського, це переселення було першою великою українською еміграцією», що зміцнило в краї український етнос¹¹¹. О. Мицюк вважав, що князь сприяв колонізації краю, але вона «продовжувалася кілька десятиліть», коли Федір Корятович перебував у Закарпатті¹¹². У «Нарисах історії Закарпаття» вказано, що з князем «переселилося і кілька десятків тисяч дружинників з родинами»¹¹³. Сучасний вчений В. Фенич стверджував, що Федір Корятович «був причетним до заснування або заселення понад двох десятків сіл і містечок у Березькому та Угочанському комітатах»¹¹⁴. Загалом, після спустошливої монгольської навали весною 1241 р., угорські королі підтримували колонізацію сучасного Закарпаття, яку здійснювали німці та волохи (румуні)¹¹⁵. Також значних розмірів досягла

міграція в край із Галичини, Буковини і Придністров'я¹¹⁶. Завдяки цьому на кінець XIV ст. населення Закарпаття (комітати Унг, Берег, Угоча, Марамарош) перебільшило 100 тис. осіб¹¹⁷ і залишалось на такому рівні до 1500 р.¹¹⁸. Низка істориків заперечують прихід у край разом з князем 40 тис. осіб¹¹⁹. Така міграція не могла відбутись без письмової фіксації. Проте, у жодному документі тієї доби про неї не згадується¹²⁰. З Корятовичем, крім членів його родини і наближених, на Закарпаття могла прийти певна кількість його слуг, які залишились у краї. Як відзначає Р. Офіцинський, «з давніми подолянами пов'язані сучасні говірки басейну Латориці та Боржави»¹²¹. Подібні відомості наводить С. Федака¹²².

Сигізмунд I прагнув створити противагу силі угорських баронів в особі нової еліти, сформованої з іноземців¹²³. За умови, що йому Федір Корятович віддасть свої номінальні права на Поділля, король запропонував йому залишитись в Угорщині, а взамін на початку 1394 р. віддав князю м. Лампертсаз (Берегово)¹²⁴, а 1396 р. – у ленне, пожиттєве володіння інші землі на

¹¹⁰ *Сіцінський Ю.* Поділля під владою Литви. Кам'янець-Подільський, 2009. С. 56.

¹¹¹ *Баженов Л. В.* Тисяча років українській еміграції та участь в ній подолян // Подільська еміграція в контексті європейської та світової культури: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 17-18 березня 2011 р.). Хмельницький: Видавець ПП Заколотний М. І., 2011. С. 8.

¹¹² *Мицюк О.* Нариси з соціально-господарської історії б. Угорської нині Підкарпатської Русі. Ужгород, 1936. Т. 1: До другої чверти XVI в. С. 65.

¹¹³ *Гранчак І. М.* Становлення і розвиток феодалних відносин у Закарпатті (IX–XV ст.). // Нариси історії Закарпаття. Ужгород, 1993. Т. I. С. 61.

¹¹⁴ *Фенич В.* Греко-католики ужгородської унійної традиції: міфи, стереотипи, реалії. Ужгород, Вид-во В. Падяка, 2019. С. 112.

¹¹⁵ *Рор І.* Dějiny Podkarpatské Rusi v datech. Praha: Libri, 2005. S. 40-41.

¹¹⁶ *Задорожний В., Федака С.* Українці на Закарпатті: минуле, сучасне, майбутнє // Дослідження історії соціально економічного розвитку країн Центральної та Південно-Східної Європи: сучасний стан, проблеми, перспективи. Ужгород: ВАТ «Патент», 1998. С. 262-263.

¹¹⁷ *Федака С.Д.* «Ми, Федір Корятович, з ласки Божої князь із Мункача ...». Історичний нарис. Ужгород: Карпати, 2017. С. 62.

¹¹⁸ *Копчак В.П., Копчак С.И.* Население Закарпаття за 100 лет. Статистико-демографическое исследование. Львов, 1977. С. 34.

¹¹⁹ *Поп И.* Энциклопедия Подкарпатской Руси. Ужгород: ПП «Повч Р. М.», 2006. С. 66, 101.; *Лучкай М.* Історія карпатських русинів церковна і світська (давня і нова аж по наш час). Ужгород, 2000. Т. II. С. 143.; *Пан С.* Велика боротьба. Ужгород: Вид-во «Гражда», 2015. С. 73.

¹²⁰ *Рор І.* Podkarpatská Rus. Osobnosti její historie, vědy a kultury. Praha: Libri, 2008. S. 138.

¹²¹ *Офіцинський Р. А.* Сталеві нерви тореадора ... Україна. 2009-2014. Ужгород: Гражда, 2014. С. 169.

¹²² *Федака С.* Федір Корятович: до питання генеалогії. // Наукові записки Богословсько-історичного науково-дослідного центру ім. Архімандрита Василя (Проніна). Мукачево, 2011. № 1. С. 210.

¹²³ *Федака С.Д.* «Ми, Федір Корятович, з ласки Божої князь із Мункача ...». Історичний нарис. Ужгород: Карпати, 2017. С. 58.

¹²⁴ *Федака С.* Федір Корятович: до питання генеалогії. // Наукові записки Богословсько-історичного науково-дослідного центру ім. Архімандрита Василя (Проніна). Мукачево, 2011. № 1. С. 214.

північно-східному прикордонні Угорського королівства¹²⁵. Йдеться про Мукачівську і Маковицьку домінії. «Тоді до Мукачівського замку належало орієнтовно 20-25 міст, містечок і сіл, ліси, полонини і значні доходи від землі, виноградників, митниць тощо», – зауважував Й. Кобаль¹²⁶. Маковицькій домінії з центром у містечку Зборів на Пряшівщині (нині – Словацька Республіка) підлягало 65 сіл¹²⁷. Прикметно, що Федір Корятович в Угорщині далі користувався своїм попереднім титулом «князь Поділля» поряд із новим – «пан Мукачева»¹²⁸. Також Сигізмунд I призначив Федора Корятовича Березьким ішпаном (жупаном) (1395-1396 рр.)¹²⁹. Це була вища посадова особа у комітаті, у даному випадку Берег (3727 кв. км.). Жупан командував замковою дружиною, що складалася з вільних поселенців (йобагонів), за їх допомогою збирав податки, штрафи, управляв королівським маєтком, доменом¹³⁰.

На думку Й. Кобалю, у 1394-1395 рр. князь міг допомагати Сгизмунду I у його військових походах на Молдавське князівство¹³¹, де союзник Федора Корятовича Роман вже втратив трон.

У цей час відносини між Сигізмундом і Владиславом II Ягайлом загострилися. У червні-липні 1395 р. угорське військо біля Пряшева зупинило військову експедицію польського короля, який хотів опанувати угорський трон від імені своєї дружини Ядвіги, яка була сестрою померлої дружини короля Сигізмунда I Марії¹³².

Невідомо, чи князь Федір брав участь у відбитті нападу Владислава II Ягайла, але був учас-

ником хрестового походу проти османів. Цвіт християнського лицарства Угорщини, Франції, Німеччини, Чехії, Польщі і Венеції зазнав поразки у битві під Нікополем на Дунаї. 25 вересня 1396 р. приблизно 16 тис. військо європейців, очолене Сигізмундом I, було наголову розбите Баязидом I Блискавичним. Скориставшись недисциплінованістю французьких лицарів, близько 15 тис. турків переломили на свою користь перебіг, на початку невдалого для них, бою й у підсумку полонили 10 тис. хрестоносців. Вони втратили усіх, крім 300 найбільш знатних¹³³. Серед них був і Федір Корятович, про конкретні дії якого у битві відомостей немає.

Тим часом, Сигізмунд I, Владислав II Ягайло та Вітовт 14 червня 1397 р. у Спиші уклали договір, за яким Галичина передавалися у пожиттєве володіння короля Польщі, за що він мав допомогти Сигізмунду встановити зверхність над Молдавією та зрестись Поділля. Домовленість щодо подільських земель не було реалізовано¹³⁴.

Між 1398-1400 рр. Федір Корятович повернувся з полону у Закарпаття. Натомість його брат Василь, який за відсутності Федора управляв Мукачівським замком, залишив край. У 1401 р. молодший Корятович вже був на Поділлі, де отримав землі від нового подільського князя Свидригайла Ольгердовича¹³⁵. У січні 1402 р. Свидригайло поїхав до Пруссії, за допомогою якої сподівався здобути престол Великого князівства Литовського¹³⁶. За таких умов, Федір Корятович за допомогою брата Василя здійснив

¹²⁵ Філіппов О. Князь Федір Коріатович мав герб угорського короля // Студії з архівної справим та документознавства. К., 2006. Т. 14. С. 35.

¹²⁶ Кобаль Й. Із Поділля за Карпати: князь Федір Корятович // Локальна історія. 2020. 3 червня. <https://localhistory.org.ua/texts/statti/iz-podillia-za-karpati-kniaz-fedir-koriatovich/>

¹²⁷ Пан С. Велика боротьба. Ужгород: Вид-во «Гражда», 2015. С. 235.

¹²⁸ Фенич В. Греко-католики ужгородської унійної традиції: міфи, стереотипи, реалії. Ужгород, Вид-во В. Падяка, 2019. С. 112.

¹²⁹ Там само. С. 92

¹³⁰ Поп І. Енциклопедія Подкарпатської Русі. Ужгород: ПП «Повч Р. М.», 2006. С. 108, 218.

¹³¹ Кобаль Й. Федір Корятович у світлі нових джерел // Carpathica – Карпатика. Ужгород, 2005. Вип. 32. С. 85.

¹³² *Dějiny Slovenska v datech*. Praha: Libri, 2008. S. 102.

¹³³ *Історія Візантії. Вступ до візантиністики*. За ред. д.і.н., проф. С.Б. Сорочана та д.і.н., проф. Л.В. Войтовича. Львів, 2011. С. 528.; *Войтович Л. Живий образ князя Федора Корятовича*. С. 211.

¹³⁴ Михайловський В.М. Васальні стосунки князів Коріатовичів із Казимиром III та Людовіком Угорським. // УІЖ. 2010. № 4. С. 11-12.

¹³⁵ *Войтович Л. Княжа доба на Русі. Портрети еліти*. Біла Церква: Видавель Олександр Пшонківський, 2006. С. 674.

¹³⁶ Яковенко Н. Свидригайло Ольгердович // *Історія України в особах: IX – XVIII ст. К.*, 1993. С. 149.

невдалу спробу оволодіти Поділлям, але був схоплений вірними Владиславу II Ягайлу старостами¹³⁷. Наслідком стало усунення всіх Корятовичів із Поділля. 1 липня 1403 р. у Грубешові князь Василь Корятович присягнув на вірність королю Владиславу II Ягайлу та пообіцяв ніколи не виступати проти нього й Корони Польської. 9 липня 1403 р. у Шекажеві Федір Корятович також присягнув на вірність королю та пообіцяв не домагатися Поділля¹³⁸.

Федір Корятович повернувся на Закарпаття, де його діяльність мала важливе економічне й політичне значення. У народі збереглася пам'ять про нього як справедливого князя¹³⁹. На думку А. Волошина, «Прихід князя Корятовича ... , як і монастирі, які він і його дружина заснували, відновили давню релігійну і економічну культуру ... »¹⁴⁰.

У 1402 р. Федір Корятович знову став Березьким жупаном, яким залишався до 1415 р.¹⁴¹.

Для міста Мукачеве (у той час – Мункач) доба Корятовича була часом багатообіцяючого розвитку¹⁴². Князь добре ставився до міста, шанував його привілеї¹⁴³. Мукачеву князь подарував ліси, якими місто володіло ще першій третині ХХ ст.¹⁴⁴. Осінні мукачівські ярмарки стали постійними. Відтоді місто почало випереджати в розвитку Берегове і ця тенденція збереглась до наших часів¹⁴⁵.

Мукачівський замок, споруджений на стратегічно важливому місці для захисту долини р.

Латориці як проходу на Дунайську рівнину, став резиденцією Федора Корятовича і його родини.

До князя замок був невеликою простою романською фортецею, що складалася з передзамку і головного двору. У південно-східній частині найвищої тераси Замкової гори знаходилася башта-донжон (Стара башта), що була основним елементом фортеці¹⁴⁶.

Князь Федір Корятович перетворив замок у потужну оборонну споруду, типовий європейський лицарський замок¹⁴⁷. Фортеця була значно розширена і забезпечена проти можливих нападів, зокрема, з використанням нової у той час вогнепальної зброї. У 1401 р. у найвищій частині замку зведено готичний двоповерховий палац, який оточено кам'яною стіною завширшки 2,85-5,5 м і заввишки 8,85-9,5 м з чотирма наріжними баштами, три з яких збереглися¹⁴⁸. У новозведених будівлях жив князь зі своєю сім'єю. У двох нижніх дворах були приміщення для сторожів і очільника гарнізону замку¹⁴⁹.

Князь наказав видовбати у скелі Верхнього замку колодязь для забезпечення його мешканців водою на час тривалої облоги. Колодязь діаметром 2,5 м і глибиною 85 м був влаштований під Старою баштою¹⁵⁰. На глибину 71 м були встановлені гвинтові сходи. На глибині 83 м у південному і північному напрямках від шахти колодязю були видовбані два величезних резервуари

¹³⁷ Шабунько Ф.М. Федір Корятович // Енциклопедія історії України. К.: «Наукова думка», 2013. Т. 10. С. 274.

¹³⁸ Михайловський В.М. Васальні стосунки князів Корятовичів із Казимиром III та Людовіком Угорським. // УІЖ. 2010. № 4. С. 11.

¹³⁹ Олашин В., Приймич М. Пам'ятник князю Корятовичу Ф., 1996 (мист.) // Звід пам'яток історії та культури України. Закарпатська область. К., 2017. С. 300-301.

¹⁴⁰ Vološin A. Počátky národního probuzení na Podkarpatské Rusi // Podkarpatská Rus. Bratislava, 1936. S. 53.

¹⁴¹ Кобаль Й. Федір Корятович у світлі нових джерел // Carpatica – Карпатика. Ужгород, 2005. Вип. 32. С. 87.

¹⁴² Поп І. Енциклопедія Подкарпатської Русі. Ужгород: ПП «Повч Р. М.», 2006. С. 258.

¹⁴³ Pop I. Podkarpatská Rus. Osobnosti její historie, vědy a kultury. Praha: Libri, 2008. S. 139.

¹⁴⁴ Геровський Г. Ю. Князь Федор Корятович // Путиами історії. Под ред. О. А. Грабаря. Т. II. Нью-Йорк: Из-во «Карпаторусского литературного общества», 1979. С. 7.

¹⁴⁵ Войтович Л. Берегове на Українсько-угорському пограниччі: міфи та історія. // Угорсько-українське пограниччя: етнополітичні, мовні та релігійні критерії самоідентифікації населення. Л., 2020. С. 39.

¹⁴⁶ Федака С., Пеняк С. Мукачівський замок «Паланок», 14-17 ст.ст. // Звід пам'яток історії та культури України. Закарпатська область. К., 2017. С. 295-296.

¹⁴⁷ Федака С., Пеняк С. Мукачівський замок «Паланок», 14-17 ст.ст. С. 295-296; Прохненко І., Жиленко М. Замки Закарпаття другої половини XIII – першої половини XIV ст. // «Археологія & фортифікація України». Збірник матеріалів X Всеукраїнської з міжнародною участю науково-практичної конференції. Кам'янець-Подільський, 2021. С. 180.

¹⁴⁸ Федака С., Пеняк С. Мукачівський замок «Паланок», 14-17 ст.ст. С. 295-296.

¹⁴⁹ Олашин В., Приймич М. Пам'ятник князю Корятовичу Ф., 1996 (мист.). С. 300.

¹⁵⁰ Федака С., Пеняк С. Мукачівський замок «Паланок», 14-17 ст.ст. С. 295-296.

для зберігання води. Для тих часів колодязь вважався складною гідротехнічною спорудою¹⁵¹.

Поблизу скелястого пагорбу, на якому зведений палац, був викопаний глибокий рів, поєднаний каналом із річкою Латориця¹⁵².

В. Січинський вважав Федора Корятовича також засновником замку у Зборові – центрі Маковицької домінії¹⁵³.

І. Поп зауважував, що Федір Корятович зміцнив і розвивав домініальне господарство, підтримував православну церкву, монастирі¹⁵⁴. На Чернечій горі у Мукачеві звів монастирську церкву св. Миколая для руських Василіан¹⁵⁵, розбудував монастир у Красному Броді на Пряшівщині (нині – Словаччина)¹⁵⁶. У Новому місті під Шатром (Шаторалауйхей) (нині – Угорщина) Корятович побудував церкву для поселених ним колоністів¹⁵⁷. Дослідники також припускають створення першої православної церкви в м. Берегове за часів Федора Корятовича¹⁵⁸. Дружина князя Ольга збудувала жіночий монастир на Сорочиній горі, вище с. Підгоряни¹⁵⁹.

Відзначимо підтримку князем Мукачевського монастиря, який став церковним центром краю. Від XIV ст. у монастирі була резиденція єпископів Мукачівської єпархії, він став одним

із найважливіших символів східнохристиянської православної ідентичності місцевого слов'янського населення¹⁶⁰. За переконанням Л. Войтовича, Федір Корятович сприяв заснуванню єпископства з центром у Мукачеві. Ще перебуваючи у турецькому полоні, князь звернувся до Константинопольського патріархату стосовно утворення окремої православної Мукачівської єпископії, що було підтримано¹⁶¹. Також Мукачівський монастир був головним культурно-освітнім центром Закарпаття. У монастирі працювала майстерня рукописної книги (скрипторій), існувало літописання, формувалась бібліотека¹⁶². За часів Федора Корятовича монахи вчили місцевих юнаків читати й писати¹⁶³.

Також зауважимо, що у 1404 р. у Королеві, яке тоді належало до володінь Федора Корятовича, Станіслав Граматик переписав Королівське Євангеліє¹⁶⁴. Він міг приїхати в край разом із Федором Корятовичем¹⁶⁵.

На початку XIV ст. князь Федір залишався одним із впливових феодалів Угорщини, обіймав посади наджупана Марамороського (1404, 1411-1415) і Сатмарського (1404-1406)¹⁶⁶. У 1404 р. на території Закарпаття він виступив проти повстання феодалів, які боролись з Сигізмундом I¹⁶⁷.

¹⁵¹ Поп Д., Поп І. Архитектурные памятники Подкарпатской Руси. Замки и дворцы. Ужгород: ТОВ «ІВА», 2007. С. 25.

¹⁵² Поп І. Podkarpatská Rus. Osobnosti její historie, vědy a kultury. Praha: Libri, 2008. S. 138.

¹⁵³ Трембіцький А. М. Родинна династія Січинських-Чехівських-Січинських-Шандорів: просопографічний портрет (XVIII-XXI ст.). Хмельницький: ФОП Стрихар А. М., 2019. С. 142.; Січинський В. Бардіїв. Прага, 1939. С. 12-13.

¹⁵⁴ Поп І. Енциклопедія Подкарпатської Руси. Ужгород: ПП «Повч Р. М.», 2006. С. 224.

¹⁵⁵ Лучкай М. Історія карпатських русинів церковна і світська (давня і нова аж по наш час). Ужгород, 2000. Т. II. С. 147.

¹⁵⁶ Олашин В., Приймич М. Пам'ятник князю Корятовичу Ф., 1996 (мист.). С. 301.

¹⁵⁷ Мицюк О. Нариси з соціально-господарської історії б. Угорської нині Підкарпатської Руси. Ужгород, 1936. Т. 1: До другої чверті XVI в. С. 64.

¹⁵⁸ Войтович Л. Берегове на Українсько-угорському пограниччі: міфи та історія. С. 40.

¹⁵⁹ Войтович Л. Княжа доба на Русі. Портрети еліти. Біла Церква: Видавець Олександр Пшонківський, 2006. С. 674.

¹⁶⁰ Магочій П. Р. Історія. // Енциклопедія історії і культури карпатських русинів. Ужгород, 2010. С. 287.

¹⁶¹ Войтович Л. Берегове на Українсько-угорському пограниччі: міфи та історія // Угорсько-українське пограниччя: етнополітичні, мовні та релігійні критерії самоідентифікації населення. Л., 2020. С. 39.

¹⁶² Поп Д. Історія Подкарпатської Руси. Ужгород, 2005. С. 57.

¹⁶³ Розлуцька Г. М. Національно-орієнтаційні детермінанти розвитку освіти у середовищі Мукачівського монастиря на Закарпатті. // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота». Ужгород, 2018. Випуск 1. С. 210.

¹⁶⁴ Войтович Л. Живий образ князя Федора Корятовича. С. 214.

¹⁶⁵ Офіцинський Р. А. Сталеві нерви тореадора ... Україна. 2009-2014. Ужгород: Гражда, 2014. С. 169.

¹⁶⁶ Кобаль Й. Із Поділля за Карпати: князь Федір Корятович. // Локальна історія. 2020. 3 червня. <https://localhistory.org.ua/texts/statti/iz-podillia-za-karpati-kniaz-fedir-koriatovich/>

¹⁶⁷ Геровський Г. Ю. Князь Федор Кориатович. С. 5-6.

Князь брав участь у різних воєнних кампаніях Сигізмунда I проти Владислава II Ягайла, зокрема, у нападі 12 тис. угорського війська на Сондецьку волость у Малопольщі в жовтні – листопаді 1410 р. Військо дійшло до Нового Сонча і відступило до Бардієва¹⁶⁸. Для оборони угорсько-польського кордону у січні 1411 р. Федір Корятович виставив 200 вершників¹⁶⁹.

1412-1413 рр. Федір Корятович разом із бароном П. Перені прогнав із Королева синів вельможі Драга, які тероризували місцеве населення і перешкоджали торгівлі¹⁷⁰.

Князь супроводжував Сигізмунда I на Констанцький собор і, можливо, був присутнім при спаленні Яна Гуса 6 липня 1415 р.¹⁷¹.

Точна дата смерті Федора Корятовича невідома. 15 грудня 1415 р. в одній зі своїх грамот Сигізмунд I вже використовує такий зворот, як «колишній подільський князь Федір»¹⁷².

Місце поховання князя залишається невідомим.

Частина істориків вважає, що це була церква св. Миколая у Мукачеві¹⁷³, натомість Й. Кобаль – один із храмів у м. Берегово¹⁷⁴.

Загалом, князь Федір Корятович є помітною постаттю середньовічної України. Діяльність цього представника литовської династії Гедиміновичів під час його князювання на Поділлі у другій половині 1380-х – у 1393 рр. супроводжувалось становленням феодальних відносин у краї, розвитком господарства тощо. Другим українським регіоном активності Федора Корятовича наприкінці XIV – на початку XVI ст. стало Закарпаття, що у той час перебувало в складі Угорського королівства. Як особа з найближчого оточення короля Сигізмунда I, князь обіймав високі управлінські посади на Закарпатті, зробивши певний внесок у розвиток цього краю. Постать і діяльність Федора Корятовича потребує подальшого дослідження із залученням архівних документів та історіографічного доробку країн Європи.

References

1. Bazhenov, L. (2011). Tysjacha rokov ukrajins'kij emigraciji ta uchas' v nij podoljan. *Podil's'ka emigracija v konteksti yevropejs'koji ta svitovoji kul'tury: materialy Mizhnarodnoji naukovno-praktyčnoji konferenciji (m. Khmel'nyc'kyj, 17-18 bereznja 2011 r.)*. Khmelnyskui: Vydavec' PP Zakolodnyj M.I. [in Ukrainian].
2. Bazhenov, L. (2015). Synjovods'ka bytva 1362 roku: diskusijni versiji. *Visnyk Kam'janec' Podil's'kogo nacional'nogo universytetu imeni Ivana Oghijenka. Istorychni nauky*. 8, 25-31. [in Ukrainian].
3. Bilecka, O. (2017). Chervonogrods'kyj povit Podil's'koji zemli naprykinci XIV–XVI st. *Mizhdyscyplinarni gumanitarni studiji. Ser.: Istorychni nauky*. 3, 57-98. [in Ukrainian].
4. Bilecka, O. (2002). Gramoty podil's'kykh knjaziv Korijatovyčiv jak dzherela do vyvčennja istoriji Podillja XIV st. *Zapysky istorychnogo fakul'tetu. Odesa*, 12, 415-423. [in Ukrainian].
5. Cherkas, B. (2015). Podil's'ke knjazivstvo i «nogajevi» tatory: borot'ba za Prydnistrov's'ku (1374–1380). *Ukrajina v Central'no-Skhidnij Yevropi*. 15, 68-72. [in Ukrainian].
6. Dashkevych, Ya. (2006). Stepovi derzhavy na Podilli ta v zakhidnomu Prychornomor'ji jak problema istoriji Ukrajinu XIV st. *Materialy i doslidzhennja z arkeologiji Prykarpattja i Volyni*. 10, 112-121. [in Ukrainian].
7. Fedaka, S. (2017). «*My, Fedir Korjatovyč, z lasky Bozhoji knjaz' iz Munkacha ...*». *Istorychnyj narys*. Uzhgorod: Vseukrajins'ke derzhavne vydavnytvo «Karpaty». [in Ukrainian].
8. Fedaka, S. (2011). *Fedir Korjatovyč: do pytannja genealogiji. Naukovi zapysky Bogoslovs'ko-istorychnogo naukovno-doslidnogo centru im. Arkhimandryta Vasylja (Pronina)*. 1, 209-217. [in Ukrainian].

¹⁶⁸ Войтович Л. Живий образ князя Федора Корятовича. С. 213.

¹⁶⁹ Федака С.Д. «Ми, Федір Корятович, з ласки Божої князь із Мункача ...». Історичний нарис. Ужгород: Карпати, 2017. С. 87; Шабуньдо Ф. М. Федір Корятович. // Енциклопедія історії України. К., 2013. Т. 10. С. 274.

¹⁷⁰ Войтович Л. Княжа доба на Русі. Портрети еліти. Біла Церква: Видавець Олександр Пшонківський, 2006. С. 674.

¹⁷¹ Офіцинський Р.А. Сталеві нерви тореадора ... Україна. 2009-2014. Ужгород: Гражда, 2014. С. 169.

¹⁷² Федака С.Д. «Ми, Федір Корятович, з ласки Божої князь із Мункача ...»: історичний нарис. Ужгород: Карпати, 2017. С. 100.

¹⁷³ Pop I. Podkarpacká Rus. Osobnosti její historie, vědy a kultury. Praha: Libri, 2008. S. 138-139; Олашин В., Приймич М. Пам'ятник князю Корятовичу Ф., 1996 (мист.). С. 301.

¹⁷⁴ Кобаль Й. Федір Корятович у світлі нових джерел. // Carpatica – Карпатика. Ужгород, 2005. Вип. 32. С. 105-106.

9. Fenych, V. (2019). *Greko-katolyky uzhgorods'koji unijnoji tradycji: mify, stereotypy, realiji*. Uzhgorod, Vyd-vo V. Padjaka. [in Ukrainian].
10. Filippov, O. (2006). Knjaz' Fedir Koriatovych mav gerb ugors'kogo korolja. *Studiji z arkhivnoji spravym ta dokumentoznavstva*. 14, 35-37. [in Ukrainian].
11. Granchak, I. (1993). Stanovlennja i rozvytok feodalnykh vidnosyn u Zakarpatti (IX – XV st.). *Narysy istoriji Zakarpattja*. Uzhgorod, 1, 46-81. [in Ukrainian].
12. Gres'ko, S. (1996). Istorychne Podillja u vzajemnykh Velykogo knjazivstva Lytovs'kogo i Zolotoji Ordy (40-90-ti rr. XIV st.). *Zapysky istorychnogo fakul'tetu ODU im. I. I. Mechnykova*. 2, 3-6. [in Ukrainian].
13. Kobal, J. (2005). Fedir Korjatovych u svitli novykh dzherel. *Carpatica – Karpatyka*. 32, 75-109. [in Ukrainian].
14. Mocja, O. P. (2012). Synjovods'ka bytva ta jiji naslidky v konteksti istoriji serednjovichnoji Yevropy. *Ukrainian historical journal*. 2, 4-10. [in Ukrainian].
15. Mykhajlovs'kyj, V. (2021). *Istorija, mova, geografija: toponimy serednjovichnogo Podillya*. Kyiv: Tempora. [in Ukrainian].
16. Mykhajlovs'kyj, V. M. (2017). Formuvannja terytoriji istorychnogo Podillya u drugij polovyni XIV st. *Ukrainian historical journal*. 3, 67-82. [in Ukrainian].
17. Mykhajlovs'kyj, V. (2010). Vasal'ni stosunky knjaziv Koriatovychiv iz Kazymyrom III ta Ljudvikom Ugors'kym. *Ukrainian historical journal*. 4, 4-15. [in Ukrainian].
18. Norkus, Z. (2016). *Neprogloshena imperija: Velyke knjazivstvo Lytovs'ke z pogljadu porivnjal'no-istorychnoji sociologiji imperiji*. Kyiv: Krytyka. [in Ukrainian].
19. Oficyns'kyj, R. (2014). *Stalevi nervy toreadora ... Ukrajina. 2009-2014*. Uzhgorod: Grazhda. [in Ukrainian].
20. Otamanovs'kyj, V. (1993). Vinnytsia v XIV – XVII st. Istorychne doslidzhennja. Vinnytsia: «Kontynent-prym». [in Ukrainian].
21. Pap, S. (2015). *Velyka borot'ba*. Uzhgorod: Vyd-vo «Grazhda». [in Ukrainian].
22. Pilipchuk, Ya. V. (2013). Khan Dzhanipek i knyaz' Lyubartas-Dmitrij. *Zolotoordynskoe obozrenie*. 2, 73-100. [in Russian].
23. Pop, D. (2005). *Istorija Podkarpats'koji Rusy*. Uzhgorod. [in Ukrainian].
24. Pop, I. (2005). *Dějiny Podkarpatské Rusi v datech*. Praha: Libri. [in Czech].
25. Pop, I. (2006). *Encyklopediya Podkarpatskoy Rusi*. Uzhgorod: PP «Povch R. M.». [in Russian].
26. Pop, I. (2008). *Podkarpatská Rus. Osobnosti její historie, vědy a kultury*. Praha: Libri. [in Czech].
27. Romanjuk, I., Rogozovs'ka, A. (2011). Bytva na Synikh Vodakh: istoriografija problemy. *Naukovi zapysky Vinnyts'kogo derzhavnogo pedagogichnogo universytetu im. M. Kocjubyns'kogo. Serija: Istorija*. 19, 274-277. [in Ukrainian].
28. Rozluc'ka, G. (2018). Nacional'no-orijentacijni determinanty rozvytku osvity u seredovyshhi Mukachivs'kogo monastyrja na Zakarpatti. *Naukovyj visnyk Uzhgorods'kogo universytetu. Serija: «Pedagogika. Social'na robota»*. 1, 208-212. [in Ukrainian].
29. Rusyna, O. (2013). Fedir Ljubartovych. Encyklopedija istoriji Ukrajiny. Kyiv, 10, 274. [in Ukrainian].
30. Rusyna, O. (1998). *Ukrajina pid tataramy i Lytvoju*. Kyiv: Al'ternatyvy. [in Ukrainian].
31. Shabul'do, F. M. (1996). Bytva bilja Synikh Vod 1362 r.: malovidomi ta neznani aspekty. *Ukrainian historical journal*. 2, 3-15. [in Ukrainian].
32. Sicyns'kyj, Ju. (2009). *Podillya pid vladoju Lytvy*. Kamianec-Podilskiu. [in Ukrainian].
33. Strykovs'kyj, M. (2011). Litopys pol's'kyj, lytovs'kyj, zhmuds'kyj i vsijeji Rusi. L'viv. [in Ukrainian].
34. Vojtovych, L. (2006). *Knjazha doba na Rusi. Portrety elity*. Bila Cerkva: Vydavec' Oleksandr Pshonkivs'kyj. [in Ukrainian].
35. Vojtovych, L. (2018). Borot'ba za spadshynu Romanovychiv (1340-1434): mizh stereotypamy ta istorychnoju pravdoju. *Knjazha doba: istorija i kul'tura*. 12, 121-142. [in Ukrainian].
36. Vojtovych, L., Celujko, O. (2008). Pravljachy dynastiji Yevropy. Genealogichno-khronologichnyj dovidnyk. Bila Cerkva: Vyd. O. V. Pshonkivs'kyj. [in Ukrainian].
37. Yakovenko, N. (2006). *Narys istoriji serednjovichnoji ta rannjomodernoji Ukrajiny*. Kyiv: Krytyka. [in Ukrainian].